
Emocions en l'esport. Esbós d'una anàlisi sociològica

Klaus Heinemann

Institut für Soziologie
Universität Hamburg

Núria Puig

Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya, Barcelona,
adscribit a la Universitat de Barcelona

Traduït de l'alemany pels autors¹

Resumen: El artículo trata de las emociones en el deporte. No aborda la perspectiva de las personas sino la de las normas, reglas y estructuras generales que existen independientemente de las mismas. En este sentido, las emociones son hechos sociales y, por tanto, relevantes para la Sociología. Debido a la escasez de estudios empíricos, el artículo tiene un carácter programático. Trata las siguientes cuestiones: tipología de las emociones en el deporte, funciones, gestión de las emociones, trabajo emocional, la comunicación de las emociones, las emociones como proceso y problemas teóricos y de método en las investigaciones.

Abstract: *Emotions are social facts to be studied by Sociology. Norms, rules and social structures are independent of people. From this point of view, emotions in sports are analyzed and a set of theoretical and methodological proposals are offered. Because of the poorness of available empirical research these proposals mainly have a programmatic character dealing with: types of emotions in sports, the functions, management and communication of emotions and the emotions as processes.*

1. Aquest article serà publicat en llengua alemanya sota el títol *Emotionen im Sport. Skizze einer soziologischen Analyse* en un Manual de sociologia comparada de l'esport editat per Klaus Heinemann i Manfred Schubert. La data de publicació i l'editorial encara no s'han concretat.

1. Les emocions en l'esport com a problema sociològic

Un esport sense emocions és inimaginable. L'entusiasme davant una victòria i el desengany davant la derrota, la febre abans d'un partit important i el gaudi² que cada persona sent tot practicant esport, l'orgull davant un exercici sense faltes i l'alleugeriment que es té en arribar a port quan -tot navegant- ens ha agafat el mal temps, la satisfacció davant el joc net dels guanyadors i la ràbia enfront d'una decisió errònia de l'àrbitre. Tot això forma part de l'esport així com: el mal humor quan el "nostre" equip ha perdut, però també l'orgull nacional quan "hem" guanyat, el sentiment de pertànyer a un col·lectiu durant la cerimònia inaugural dels Jocs Olímpics, com la confusió davant el fracàs prematur del nostre o de la nostra esportista favorit/a. I també hi podem afegir: l'amistat i l'enemistat en el club, el sentiment de plenitud, però també les enrabiades fent treball voluntari, sentiments tals, en definitiva, com confiança, solidaritat o explotació.

Les emocions són un component molt important de l'esport i, en conseqüència, també una part fonamental de la recerca en ciències de l'esport, especialment la psicologia de l'esport: el seu arrelament en la nostra conducta, i com a part de l'experiència, la seva influència en la regulació del comportament, el seu significat en els processos cognitius, l'aprenentatge i la motivació, les tècniques per influir-les i dirigir-les, el seu significat per avaluar els resultats de l'acció són exemples de temes que es treballen³. A primera vista pot semblar que la psicologia de l'esport és la disciplina més adient per aclarir les relacions existents entre emocions i esport atès que aquestes semblen ser quelcom molt individual; formen part de la nostra experiència interna i personal amb la qual només en qualitat de persona individual podem i hem d'afrontar-nos-hi.

Què té a veure, doncs, la sociologia de l'esport amb el nostre bagatge emocional? *Es preocupa de les normes, regles i estructures generals que existeixen independentment de les persones.* La resposta, per tant, és simple i només sorprenent en un principi: les nostres emocions també són socials i, per tant, fets rellevants des del punt de vista sociològic. Per dir-ho amb poques paraules: els sentiments que tenim i les situacions en les quals podem o devem mostrar-los, la manera com ens hem de comportar en relació a allò

2. "Spaß" en alemany. La traducció exacta no existeix. Hem emprat indistintament "diversió" i "gaudi".

3. Per a una visió general de la recerca en Psicologia de les emocions esportives vegeu Hackfort, 1991. Respecte les tècniques més habituals emprades perquè no destorbin sinó que ajudin en l'assoliment de l'èxit esportiu vegeu Pérez, 1995.

que sentim, la utilització o ocultació de les nostres emocions, les situacions en què fem una cosa o altra depenen del context social i, en conseqüència, són molt diferents segons les cultures o els temps històrics.

Tot això ens condueix a la reflexió següent: hi ha ben pocs sentiments que se sàpiga amb seguretat que tenen un origen de tipus neurofisiològic. Ni l'amor ni l'odi, ni el gaudi ni la ràbia, ni l'alegria ni la tristor, o la vergonya i la simpatia, com la desesperació i la joia o l'orgull i la covardia són de naturalesa fisiològica. Són, com la majoria dels nostres sentiments, apresos en situacions diferents, en el marc de les que hem hagut de modelar-los. I també és socialment regulada la forma com mostrem (o amaguem) en públic els nostres sentiments.

Tot el que hem dit pot ésser il·lustrat amb dos exemples. El primer mostra que en l'esport ens comportem de forma diferent a com ho fem en altres àmbits de la vida quotidiana; en especial, el món professional. En aquest darrer hem après i, fins i tot, hem estat forçats a fer-ho, a refrenar les emocions. Ens podem imaginar la nostra feina, el nostre treball en organitzacions i a altres àmbits de la vida sense emocions. L'anomenada "norma de la racionalitat" (Thompson, 1967; Ashforth&Gibbs, 1990) exigeix que, com a mínim de cara l'exterior, no hi hagi cap dubte que tot és racionalment ordenat i regulat. Els comportaments racionals són considerats adequats i reflexius, els no racionals deficitaris i que poden atemptar contra els propis interessos. Espontaneïtat, emocionalitat, intuïció, subjectivitat, inspiració, etc. són rebutjats atès que són irracionals i incontrolables des de la perspectiva de la raó. Si fos possible, s'haurien d'evitar. L'exteriorització dels sentiments així com parlar-ne són qüestions tabú o, si més no, sospitoses⁴. Tot això no es dona en l'esport. En aquesta activitat queda ben clar que, almenys en part, les emocions poden exterioritzar-se. La mateixa persona que davant un acomiadament ha de reaccionar de forma controlada, no es veu impedida de reaccionar amb ràbia i agressivitat davant la derrota del "seu equip". Qui reacciona amb serenitat davant els seus èxits professionals, pot acabar ballant amb grans expressions d'alegria i fent-ho saber a tothom en acabar de fer un "hole in one" a la seva partida de golf; qui té cura d'evitar tot contacte corporal, per por que sigui interpretat incorrectament, cau en els braços dels altres en haver fet un gol decisiu o guanyat una competició; i qui es té per una persona continguda i austera, pot no

4. Fins i tot en aquests àmbits també hi podem trobar diferències culturals. La pressió per controlar les emocions a la vida quotidiana semblaria ser menys forta als països llatins que, per exemple, a Alemanya.

avergonyir-se de plorar quan és aclamat o aclamada dalt del pòdium. Veiem, doncs, que en molts àmbits de la vida les emocions i la seva exteriorització són sovint contrafàctiques. Quan un fet té un significat existencial molt important, tot i que ens produeixi un gran impacte, tractem de no aparentar-ho. En l'esport, en canvi -excepte per a les poques persones que s'hi guanyen la vida- l'expressió d'allò que se sent no té, en principi, conseqüències. I, per tant, no només tothom està legitimat per tenir la implicació emocional que desitgi sinó també per mostrar-la. A més, això es fa de manera diferent segons els tipus d'esport i els entorns culturals on es viu.

L'altre exemple mostra la relativitat històrica de les emocions. La disciplina progressiva a què han estat sotmeses les nostres emocions en el curs de la història de les societats modernes ha estat abastament descrita i explicada⁵. Norbert Elias, per la seva banda, és un dels pocs sociòlegs que ha explicat i descrit els canvis en els significats atribuïts als sentiments prenent com a exemple els casos de l'agressivitat i la vergonya de què l'esport no és exclòs⁶. En concret, ha analitzat l'augment de la nostra sensibilitat respecte de comportaments agressius i el de la vergonya en situacions compromeses. Aquest grau de sensibilitat té relació amb el nivell de desenvolupament de l'organització estatal: com més evolucionada és aquesta, el control de la violència passa a dependre progressivament d'institucions especialitzades. És en aquest moment quan la sensibilitat envers aquesta violència creix. I és important considerar que les organitzacions estatals a la Grècia antiga eren molt menys evolucionades que a les societats modernes de manera que la responsabilitat de la protecció era responsabilitat de les famílies i els clans⁷.

5. Recordem entre d'altres les tesis de Foucault (1961) respecte la disciplina progressiva en l'espai i el temps a que ha esta sotmès el cos.

6. "Los antiguos Juegos Olímpicos duraron más de mil años. Quizás a lo largo de este periodo se produjeron fluctuaciones en los niveles de violencia permitidos en las luchas. Pero fueran cuales fuesen estas fluctuaciones, en la Antigüedad el umbral de sensibilidad respecto a causar daños físicos, e incluso la muerte, en un juego de competición y, por lo mismo, la ética de todos los torneos de entonces, era muy diferente del tipo de competición que hoy en día conocemos como 'deporte'" (Elias, 1992:169).

7. Les situacions en què hom s'avergonyia també eren diferents a la Grècia antiga: "La victoria o la derrota estaban en manos de los dioses. Lo ignominioso y vergonzoso era rendirse sin haber mostrado la suficiente valentía o resistencia" (Elias, 1992:171). El mateix passava amb el que ara anomenem joc net o amb anglès "fair-play": "En el pancration los contendientes luchaban con todo su cuerpo, con las manos, los pies, los codos, las rodillas, el cuello y la cabeza; en Esparta usaban incluso los dientes. Los pancratistas podían sacarse los ojos uno al otro... también estaba permitido hacer

2. Elements per a una sociologia de les emocions en l'esport

Atès que ja hem vist que les emocions són un fenomen de caire sociològic, cal descriure-les i explicar-les amb categories sociològiques. A continuació en fem una proposta:

1. *Classificació de les emocions en l'esport*: investigar les emocions en l'esport des d'un punt de vista sociològic és difícil perquè n'hi ha moltes i perquè no és possible fer observacions generals que siguin vàlides per a cada una d'elles. Tal com ho explica Vester (1991), molta gent ha intentat -quasi bé sempre inútilment- definir i tipificar les emocions. La nostra perspectiva és una altra; *el que ens interessa és classificar les emocions més comunes en l'esport a partir del context en què es produeixen (context d'emergència), les funcions que fan i el tipus de treball emocional requerit en cada situació*. De tot això, en parlem a l'apartat 3 de l'article.

2. *Funcions de les emocions*: un paradigma important de la sociologia és analitzar les funcions que fan els fets socials en els contextos diferents en què es produeixen. Per això, cal considerar que les emocions exerceixen funcions variades qüestió que analitzem en l'apartat 4.

Un aspecte important de les funcions que poden exercir les emocions és l'assoliment més ràpid dels objectius o la realització més eficaç de les tasques en una organització com, per exemple, un club esportiu o una federació, en el cas concret de l'esport. Les emocions també poden facilitar la tasca de l'esportista o la de qui assisteix a un espectacle esportiu. Es tracta de dues formes diferents d'emocions, però ambdues -tant les que parlen de funcions en organitzacions com de tasques individuals- poden ésser definides com a positives. També les podríem considerar com a "emocions instrumentals". Tanmateix, però, també es pot donar el cas que certes emocions destrueixin o facin més difícil la vida d'una organització o facin fracassar els interessos dels esportistes. Parlem llavors d'emocions negatives⁸. El capítol 4 discuteix aquestes qüestions.

Cal tenir ben present, doncs, que una anàlisi sociològica de les emocions ha d'orientar-se des d'una perspectiva doble: la dels

caer al contrario haciéndole la zancadilla, asirlo por los pies, la nariz y las orejas, dislocarle los dedos de las manos, los huesos de los brazos y aplicarles las llaves de estrangulamiento" (Elias, 1992:169).

8. No s'ha de confondre les emocions positives i negatives amb emocions agradables o desagradables ni tampoc amb les valoracions socials que se'n fan. La nostra perspectiva és tan sols instrumental i, en aquest sentit, una mateixa emoció pot ser negativa o positiva segons el context en què es produeixi.

actors -esportista, espectadors o espectadores, membres del club- i la dels contextos socials -el club, l'equip, el sistema esportiu. Pot passar que emocions positives pels actors siguin negatives per a l'assoliment dels interessos dels entorns socials i a l'inrevés. Aquestes discrepàncies són especialment significatives per a la gestió de les emocions i interessen tant la pròpia organització com les persones que en formen part.

3. *Gestió de les emocions*: com hem dit, moltes emocions serveixen per assolir millor els objectius i les tasques de les organitzacions. El seu desenvolupament no es pot deixar a l'atzar sinó tot el contrari. Qui s'ocupa de la gestió en una organització ha de vetllar perquè hi hagi un clima emocional positiu, desenvolupar estratègies per desenvolupar-lo i evitar l'emergència d'emocions negatives. En l'apartat 5 tractem aquest tema.

4. *Treball emocional*: quan en una organització es desenvolupa una gestió de les emocions que tendeixen a afavorir el desenvolupament d'emocions positives i frenar el de les negatives, les persones que hi pertanyen efectuen un treball emocional per facilitar-ne l'existència. Aquest treball emocional pot ésser considerat des de dues perspectives: a) l'esforç per influir les emocions d'altres, per tenir més èxit professional o per realitzar amb més eficàcia les tasques encomanades; i b) control de la pròpia existència emocional i de la seva expressió. En aquest sentit, es té cura d'aprendre quines emocions cal desenvolupar o -al menys- quines mostrar o no, i quina és la manera "apropiada" de treballar-les. El treball emocional en l'esport és una qüestió molt important. Totes aquestes idees queden recollides en la taula 1 i les desenvolupem en l'apartat 6.

Taula 1.- Gestió de les emocions i treball emocional en org anitzacions

Perspectiva \ Funcions	Organització	Persona
Emocions positives		
Emocions negatives		

5. *Codificació i descodificació de les emocions.* Les emocions són processos interns de la persona per la qual cosa els altres no poden saber exactament què sentim. Per transmetre-les hem de codificar-les. Els altres les han de descodificar, és a dir, llegir i interpretar la forma com les exterioritzem. És en aquest punt que adquireixen tota la seva significació: a) les normes socials atès que estableixen el "llenguatge" segons el qual les emocions han de ser expressades en les diferents situacions que es produeixen; b) els mecanismes de la socialització mitjançant els quals s'aprenen aquestes normes i la forma adequada de descodificar-les. I, tot i així, sempre vivim amb la incertesa de si les emocions expressades pels altres són "verdaderes" i si les interpretem adequadament. Desenvolupem més àmpliament aquest problema de la comunicació de les emocions en l'apartat 7.

7. *Anàlisi en termes de procés:* ha de quedar ben clar que qualsevol tipus d'emoció, les seves funcions i, fins tot, la gestió o el treball que se'n fa no són fenòmens estàtics. Evolucionen de forma molt dinàmica i prenen diverses configuracions. L'anàlisi de l'evolució de les emocions en termes de procés es fa a l'apartat 8.

Per acabar, afegir que la nostra és una proposta que és molt

difícil de fer. I això no només és degut a les limitacions d'espai pròpies d'un article, sinó també per les mancances referides al coneixement sobre el tema. La recerca en sociologia de les emocions ja està prou consolidada⁹; no passa, però, el mateix amb la sociologia de les emocions en l'esport àmbit en el qual s'hi ha treballat poc¹⁰. El nostre article té un caràcter sobretot programàtic, proposa un marc hipotètic per aproximar-se al tema que il·lustrem amb explicacions referides a les recerques existents. Per això cloem l'article amb l'apartat 9 on fem una revisió dels temes investigats i les estratègies metodològiques desenvolupades per aproximar-s'hi.

3. Tipologia de les emocions en l'esport

A la taula 2 hi ha una classificació de les emocions en l'esport segons el context en què s'originen. Com ja s'ha vist en els exemples donats a les pàgines anteriors, aquests contextos poden materialitzar-se en tres menes d'àmbits diferents: el de la mateixa pràctica esportiva, el de l'espectacle esportiu i el de la participació o el treball en una organització esportiva com són ara els clubs o les federacions¹¹. En creuar els contextos d'emergència i els tres àmbits esmentats, sorgeix una classificació de les emocions més rellevants en l'esport que poden ésser il·lustrades amb exemples diversos.

Sense entrar en el detall exhaustiu de cada cas, a les pàgines que segueixen desenvolupem els conceptes principals, tot donant exemples d'alguna situació més concreta.

9. Varen iniciar-se en els anys 70. En aquell moment l'interès de les persones que investigaven la qüestió se centrava en el tipus d'emocions. Ben aviat s'orientà cap a la gestió de les emocions. Tant la societat americana de sociologia com la britànica varen crear seccions de sociologia de les emocions. Vegeu un recull bibliogràfic a Gerhart (1986) i una revisió sobre l'estat de la qüestió a Gerhart (1988 i 1989) i a Vesper (1992).

10. Una excepció important és el nombre tan elevat de recerques realitzades sobre l'agressivitat i la violència en l'esport.

11. Amb la qual cosa aquest àmbit també inclou les circumstàncies emocionals de les persones que contribueixen a l'assoliment de l'èxit esportiu com són entrenadors o entrenadores, àrbitres, cos mèdic. I tampoc no podem oblidar les que són "en els marges" d'aquest procés, és a dir, familiars, parelles o amistats.

Taula 2.- Classificació bidimensional de les emocions

Àmbits Context d'emergència	Pràctica esportiva	Espectacle	Organitzacions
Emocions relacionades amb l'activitat	Diversió, por, desengany en el joc	Orgull nacional, desil·lusió	Satisfacció en el treball voluntari
Adhesions emocionals	Entusiasme	Adhesió espacial	Fidelitat, identificació amb el club
Emocions en les relacions socials	Aversió pel contacte corporal	Ràbia contra els seguidors de l'altre equip	Pèrdua de confiança
Emocions en grups	Sentiment d'identitat col·lectiva	Sentiment de manca de poder	Ràbia per la tafaneria
Clima emocional de les organitzacions	Ràbia pel mal funcionament	Fidelitat dels seguidors	Sentiment de solidaritat

3.1. Emocions relacionades amb l'activitat

Sota aquest concepte agrupem les emocions que sorgeixen durant l'execució de l'activitat. És el que podríem caracteritzar com "sentiments esportius".

Sentiments esportius. L'esport és una activitat que genera sentiments i que s'acompanya de sentiments. És un procés ple de sentiments. Sentir i actuar van de la mà. Els sentiments esportius sorgeixen de l'acció; es viuen com quelcom que pertany a l'acció mateixa. Parlar, en canvi, de quina mena de sentiments es tracta ja és més difícil. Diversió i gaudi/plaer són els que més s'esmenten en les recerques sobre el tema. Desengany, orgull, sentiment de derrota o de victòria, desànim, por, seguretat o inseguretat en són d'altres, tots ells sorgits en el decurs de la pràctica de l'activitat. No són opinions -donades per algú que s'ho mira des de fora-, sinó que es generen en el transcurs de la seva realització. Com exemple d'això podem esmentar els 37 sentiments citats per Hackfort&Schlakmann (1991, 153) sorgits d'una enquesta realitzada a 545 esportistes. El que importa és el seu dinamisme, ja que els sentiments esportius són un procés que segueix la mateixa dinàmica de l'esdeveniment esportiu.

S'assemblen a aquests sentiments esportius, les *emocions de l'espectacle* que es produeixen en les persones que hi participen durant el seu desenvolupament. L'expectativa davant un joc de

resultat incert, la ràbia en intentar -i no poder- aparcar prop de l'estadi perquè tot és ple o els pàrquings són massa cars, la sorpresa davant una bona jugada, el descontent per una decisió partidista de l'àrbitre, la frustració en veure el rendiment insuficient dels nostres jugadors, el goig de compartir l'espectacle amb les amistats, l'excitació per una gran quantitat de gols, l'avorriment per un programa de distraccions més o menys atractiu durant el descans, el desengany per haver perdut, la por pels aldarulls provocats per grups de fanàtics. Tot això forma part del procés de vivències que s'esdevé durant una partida de futbol.

Per últim, en les organitzacions podem parlar de "*sentiments en el treball*". Hi trobem com a típics alegria i desengany, sentiment d'èxit i de derrota, de plenitud o de felicitat.

3.2. Adhesions emocionals

Aquestes emocions estan connectades amb l'opinió cognitiva que la persona es va formant en el transcurs del temps sobre l'activitat que fa, els entorns on es produeix i els fets que s'esdevenen. Ens sembla oportú parlar de sentiments d'adhesió que sent qui practica esport i qui assisteix a un espectacle o és membre d'una organització. Podem parlar dels següents tipus:

Adhesió esportiva. És important parlar, en primer lloc, d'aquest sentiment d'adhesió al mateix esport. Pot ésser descrit com un procés: l'entusiasme davant els primers èxits a l'escola o a les competicions del club, la satisfacció en veure que hom pot fer una cosa molt ben feta, l'alegria i sentiment de plenitud en sentir-se identificat amb alguna cosa que comença esdevenir una part de la nostra vida; però també molts fracassos, derrotes, entrenaments, repetició una vegada i una altra dels mateixos exercicis, l'ascetisme i tot el procés de racionalització que es requereix per assolir la *performance* esportiva. En el transcurs d'aquest procés es van constituint sentiments d'adhesió molt intensos en relació a l'esport. Aquesta dinàmica emocional s'entrellaça fortament amb la planificació racional de la carrera esportiva, l'assoliment de nivells de rendiment prefixats per cada un dels seus moments, els entrenaments, els mitjans econòmics i l'organització del sistema de vida en funció d'aquestes exigències (Morell, 1993; Puig, 1996; Puig&Morell, 1996)¹².

Adhesió espacial. Bale (1993, 1994) és un dels que més han

12. Respecte el fenomen de racionalització de l'emoció -en un primer moment espontània i potser quasi incontrolable- vegeu Flam 1990.

treballat els processos d'adhesió emocional a l'espai per motius esportius. De la mateixa manera que es dona una identificació positiva amb un equip, aquesta es pot tenir amb un estadi o un pavelló. I pot ser tant positiva com negativa. Parlem de "topofilia" i "topofòbia" respectivament. Els seguidors d'un equip se senten "com a casa" en la instal·lació on juga normalment, s'hi senten identificats, bé i segurs¹³. Tot això explica perquè la construcció d'un nou estadi o el trasllat cap a un altre -decisió presa amb criteris de funcionalitat i no emocionals- acostuma a ésser rebutjada o acollida amb precaució pels seguidors dels equips¹⁴.

Adhesió a l'organització. També trobem aquest tipus de sentiments en el club: confiança, lleialtat, fidelitat, identificació, solidaritat, sentiment de pertinença són paraules que serveixen per denominar-los. De la mateixa manera que hom pot sentir-se identificat amb l'espai, ho pot fer amb el club¹⁵. Aquestes adhesions són sovint molt fortes entre els membres dels clubs fins el punt que moltes vegades -tot i que ja no practiquin esport- segueixen pertanyent-hi¹⁶.

La diferenciació que hem fet és més analítica que real: les adhesions emocionals a l'esport, l'equip, l'espai i el club es constitueixen de forma entrelaçada.

3.3. Emocions en les relacions socials

Moltes emocions que es relacionen amb l'esport s'originen en el marc de les relacions i interaccions amb els altres. Amistat i enemistat, les relacions amb la gent del propi equip o del contrari, les que es tenen amb l'entrenador o l'entrenadora, entre persones

13. En parlar de "jugar a casa" ja es posa de manifest aquest sentiment d'adhesió territorial.

14. Bale dona exemples de la Gran Bretanya i de Dinamarca. També podem esmentar el cas del St. Pauli d'Hamburg a Alemanya on els associats i associades fan una oposició fortíssima perquè el club construeixi un nou estadi. I, encara més a prop, la desorientació que es visqué i els canvis en el comportament de la massa social quan el Joventut de Badalona es traslladà al nou pavelló després dels jocs olímpics de Barcelona. O, quan tot just en escriure aquest article, s'ha enderrocat el camp de l'Espanyol, i ja llegim les queixes d'uns i altres sobre els inconvenients de l'estadi de Montjuïc.

Des de la perspectiva dels jugadors també hi ha relats d'aquests sentiments relacionats amb l'espai. Jorge Valdano (1986) parla de "miedo escénico".

15. Això ho utilitzen molts clubs venent tota mena d'objectes amb la seva imatge gràfica i obtenint gran èxit comercial.

16. A la literatura americana aquest fenomen és anomenat "ciudadania organizativa" (Ashforth&Humphrey, 1995; George&Briefs, 1992).

d'un mateix club, entre homes i dones, entre persones de diferent ètnia o nacionalitat etc. són també fenòmens de caire emocional. No els podem tractar tots atès que abracen un espai immens. Il·lustrarem la qüestió amb dos tipus d'emocions que pertanyen en aquesta categoria.

En primer lloc ens remetem a la recerca de Rail (1992) referida al contacte corporal. Segons l'autora, el contacte corporal amb altres jugadores no representa només una forma de pressió emocional, sinó també una possibilitat de descobrir-se i conèixer-se millor. En la seva recerca sobre jugadores de basquetbol escriu: "les jugadores s'enfaden per les actuacions de les seves oponents; se senten ressentides i tracten de tornar-s'hi; els hi complau veure que els han fet mal; s'enrabien amb elles mateixes i experimenten sentiments que mai havien sentit. Els contactes físics esdevinguts durant el partit permeten l'expressió d'una gama molt variada d'emocions que permeten a les jugadores descobrir-se. Els contactes els revelen moltes dimensions de la seva personalitat que no són discernibles en la vida de cada dia" (Rail 1992:19).

L'altre emoció es refereix a la confiança que sorgeix en el context de la pràctica esportiva vinculada a un club. Pares i mares confien que la pràctica esportiva en un club evitarà que les seves criatures puguin estar sotmeses a certs abusos; qui fa esport confia en la competència del personal tècnic i en l'objectivitat de l'àrbitre; esportistes i federacions confien que els altres no empraran substàncies dopants; les persones associades confien que la junta elegida farà el millor en favor del club; i la junta confia que els seus esforços seran recompensats d'alguna manera. Es pot argumentar que la confiança no és necessàriament una emoció. Responem que: 1) recerques empíriques mostren que la confiança té arrels emocionals molt fortes en especial pel que fa als processos d'identificació amb coses, persones o organitzacions (Lewicki&Bunker, 1996); i 2) la confiança es relaciona amb les emocions de la manera següent: quan dipositem la nostra confiança en algú, ens hi impliquem emocionalment i si aquesta confiança es trenca les conseqüències emocionals que impliquen són intenses.

3.4. Emocions en grups

Els grups practiquen esport, en un equip, amb una colla d'amics, en un entorn comunicatiu com és el club; l'emergència de sentiments en aquests entorns és molt gran. "Sentim" -concepte sovint emprat com a característica definidora dels grups socials- és només un dels molts exemples per demostrar que els grups són una

font de desenvolupament dels processos afectius. D'altres són: sentiment d'equip, opinions comunes, comprensió mútua, solidaritat interna.

Els grups generen una existència comuna que a través d'un procés de selecció i d'interpretació acaba determinant què té significat o no. S'hi produeixen reaccions afectives en cadena que acaben generant determinades normes de comportament (George, 1990, 36).

3.5. Clima emocional de les organitzacions

"Tenen sentiments les organitzacions?", es demana Albrow (1992) tot titulant així un conegut article seu. La resposta és les emocions no s'han d'entendre només com un fet que s'esdevé a l'interior d'una persona; són també característiques de les organitzacions i, en conseqüència, aspectes centrals pel seu funcionament. Els clubs i federacions tenen una "imatge emocional" -un clima emocional- i aquesta pot influir de manera més o menys reeixida els resultats de la feina que fan. Percebem això en la nostra vida quotidiana quan notem que l'ambient d'un club o una federació és fred i impersonal, quan ens susciten desconfiança o por i ganes de fer coses o optimisme, quan sentim que hi domina un ambient de solidaritat i de pertinença, etc.; i també creiem que aquest clima emocional depèn del tipus de club i federació, de la cultura organitzativa i del grau d'evolució i maduresa que hagi assolit l'organització.

Pel que fa a això, fem esment de la recerca comparativa que hem realitzat sobre la situació dels clubs esportius a Alemanya i a Espanya, on els hem analitzat segons el predomini d'un tipus d'organitzacions basades en la solidaritat i el sentiment de col·lectivitat o bé en el concepte d'eficiència on les persones associades són considerades pràcticament com a clients. Els clubs alemanys responen més al primer grup mentre que els espanyols s'acosten més al segon (Heinemann et al., 1997)¹⁷.

Àngels Llonch també ha fet un estudi comparatiu sobre aquest tema referit a quatre organitzacions esportives catalanes sorgides en el primer quart del segle XX¹⁸. Mitjançant una anàlisi de continguts

17. Aquesta recerca fou possible mercès a un ajut concedit al projecte "Clubs deportivos en España y Alemania" per: 1) la Direcció General de Investigació Científica y Tècnica del Ministerio de Educación y Ciencia en el marc de les "Acciones Integradas Hispano-Alemanas" 1995 i 1996 a Espanya; i 2) la "Deutscher Akademischer Austauschdienst" en el marc dels "Projektbezogener Wissenschaftler Austausch mit Spanien. Programm 1995 und 1996" a Alemanya.

18. Es tracta de: Club Natació Barcelona, fundat a Barcelona el 1907 per membres de

dels butlletins arriba a la conclusió que "es pot afirmar que cada col·lectiu 'sent' en funció dels seus objectius i de la seva escala de valors" (Llonch, 1996a, 71). Aquestes emocions no tan sols varien segons els moments històrics, sinó també segons els tipus d'esports practicats a cada organització¹⁹.

4. Funcions de les emocions

Les emocions són sempre una part important de la construcció i interpretació de la realitat i formen part del món que vivim. L'esportista construeix el seu món -és a dir, allò que li és important o no, el que li molesta o li complau, el que ha de defenar o el que ha de desatendre- d'una manera tan centrada en allò que li és important com ho fan els amants en bastir el seu món amorós o els obsessionats pel treball que només s'interessen per les qüestions de la feina. Com hem mostrat amb molt exemples, aquestes adhesions emocionals són molt importants per a la construcció de la realitat. Dins i fora, pertànyer i no pertànyer, a dalt i a baix, important i no important dins d'un col·lectiu són realitats que també poden ésser considerades fets emocionals. Treballar conjuntament, arribar a un consens comú, participar, cercar formes alternatives de vida, tenen fonaments i significats emocionals.

Un exemple molt il·lustratiu respecte de la construcció emocional de la realitat en relació a un espai fou la decisió de remodelar l'antic estadi de Montjuïc per a la celebració dels Jocs Olímpics de Barcelona. Tenia un valor simbòlic emocional molt gran per a la població de Barcelona. Fou construït el 1927 per a l'Exposició Universal que s'organitzà sota el lema de l'esport i posteriorment

l'alta burgesia, el CADCI ('Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria'), fundat el 1903 per treballadors de Coll Blanc amb la intenció de millorar el seu estatus social i que des de bon començament creà una secció d'excursionisme i una altra d'esports: el sector renovador de l'excursionisme que fou una organització creada a principis dels anys 20 per membres de les classes mitges amb la intenció de popularitzar aquesta pràctica i els Amics del Sol, col·lectiu que començà a trobar-se a partir de 1915 i que es composava de persones vinculades a les corrents higienistes i llibertàries que tanta importància tingueren a Catalunya durant el primer terç del segle.

19. En el Club Natació Barcelona la font de joia més important són la competició i les victòries que se'n deriven. Pel CADCI l'entusiasme ve de la proliferació de les seves activitats que conduiran a una societat més lliure patriòtica i justa. Els excursionistes barregen sentiments referits a la identitat nacional amb els que provenen de les caminades per la muntanya. Finalment, pels Amics del Sol la font principal d'emocions és el cultiu de l'amistat -al marge de qualsevol estructura organitzativa- i el contacte amb la natura que és font de saviesa i plaer (Llonch, 1996a, 71).

havia de tornar-se a utilitzar pels Jocs Olímpics del 36. Finalment el CIO trià Berlín i, com a protesta, es decidí organitzar l'olimpiada popular el mateix any. Com ja se sap, aquesta no se celebrà perquè el dia abans de la inauguració esclatà la Guerra Civil. Tot i que l'estadi es degradà molt i renovar-lo pels Jocs del 92 era quasi bé tan car com fer-ne un de nou, s'optà per aquesta solució atesa la importància simbòlica i emocional de l'antic. En aquest cas, també podem observar les diferències culturals a què ens estem referint tota l'estona: a Atlanta es va fer un estadi provisional que desaparegué tan bon punt com acabaren els Jocs del 96 i tant sols una part fou aprofitada per un estadi de beisbol. Un altre exemple són les adhesions emocionals dels membres envers la seva organització esportiva. El treball voluntari pot ser molt intens -tot i que no hi hagi cap mena de remuneració a canvi- a causa d'aquests sentiments d'adhesió. En aquest sentit, l'altruisme, un elevat sentit de la responsabilitat i honestat són considerades característiques de comportament pròpies de la "ciutadania organitzativa".

Cal emfasitzar la importància central que té la confiança tant en l'esport com en les seves organitzacions. La confiança no només serveix per tenir el sentiment que hom arrisca menys i s'estalvia haver de controlar més. Gràcies a l'existència de la confiança és possible que el club produeixi béns públics (Heinemann, 1998); la convicció que ningú s'aprofitarà de la generositat dels altres en fa possible producció. A les associacions voluntàries la confiança es desenvolupa de forma diferent a com passa en altres entorns socials (Kramer&Brewe&Hanna, 1996:358). El seu fonament cognitiu així com el sentiment d'identitat són les percepcions i els judicis que predominen en l'organització. La conseqüència és que: 1) tot i no coneixent-les, es té més confiança en les persones associades que en les que no ho estan; 2) també es creu que són gent més avesada a respectar les normes i els valors existents; i 3) en conseqüència, es té menys por de patir abusos per part dels altres. Per aquests tres motius podem parlar d'una confiança "despersonalitzada". És a dir, una confiança que es fonamenta no en l'avaluació que pugui fer-se d'una persona, sinó en la distinció classificatòria que s'ha fet entre membres i no membres.

S'ha escrit molt sobre les funcions positives de les emocions. L'interès d'aquesta mena de recerques és veure en quines condicions n'emerdeixen de positives que, a més, tenen efectes positius. La grandària del grup, la poca dispersió en el territori, l'homogeneïtat pel que fa a les motivacions, el nivell de participació, l'escala de valors i el sentit d'identitat col·lectiva són característiques que produeixen aquesta mena d'efectes. Ara bé, segons ha

demonstrat Lenk (1970) també hi ha casos en què els conflictes en un equip tenen efectes positius per al rendiment esportiu.

El benestar produït en fer petar la xerrada o compartir una estona sense fer res de concret, té una funció molt important per a la sociabilitat del grup. És típic d'aquesta sociabilitat que les relacions establertes siguin entre iguals sense que hi hagi diferenciacions jeràrquiques. Podem parlar de "democràcia de la sociabilitat" (Rittner, 1985). Les experiències esportives passades, els moments més o menys importants són recordats verbalment, reconstruïts i fets presents. Es produeixen certes desinhibicions de manera que la persona s'atreveix a parlar de les seves alegries, orgulls, inseguretats, pors i sorpreses. La sociabilitat dels grups -els clubs en són un exemple- pot ésser interpretada com un remugar verbal de les gestes esportives, els esdeveniments i les decisions del club. La intimitat que es genera és tan gran que se'n deriva una situació emocional específica: la confiança que ningú posarà al descobert les confessions fetes durant aquests moments d'intimitat.

El que estem proposant és una classificació de les funcions de les emocions segons el significat positiu o negatiu que té per als actors socials i per a l'assoliment de les metes de les organitzacions. A la taula 3 en fem una sistematització segons la tipologia d'emocions que hem establert.

La proposta és limitada atès que no hi hem incorporat la diferenciació que fèiem a la taula 2 entre esportistes, espectadors i organitzacions. Tampoc tenim recerques empíriques que justifiquin totes les funcions de què parlem; les proposem més aviat per l'experiència que tenim del món esportiu. No podem anar gaire més lluny perquè la funció positiva o negativa d'una emoció depèn de cada situació concreta. Només podem saber si l'antipatia envers l'adversari o l'odi vers algú del propi equip millora o empitjora el rendiment, si la sociabilitat genera un xafardeig destructiu o integra una organització o un grup, si la confiança destruïda augmenta l'atenció cap a l'altre o condueix a la ruptura definitiva i el desig de revenja, mitjançant la comprovació empírica de cada cas.

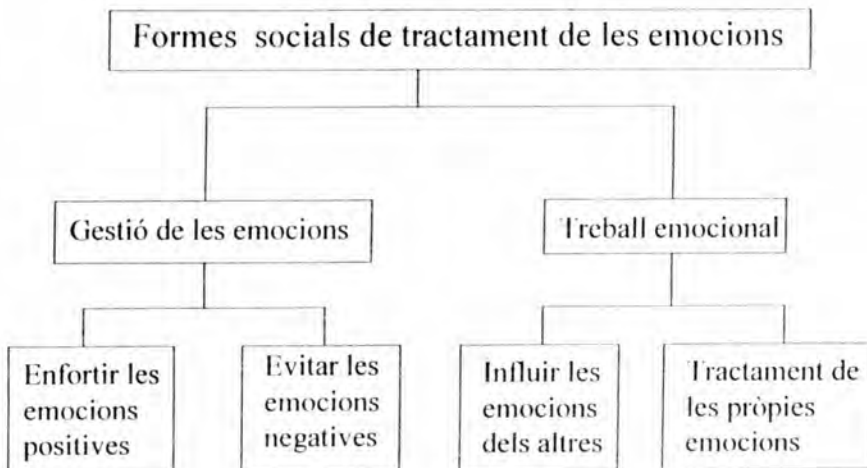
La diferenciació entre funcions positives i negatives de les emocions pot semblar banal i mancat de sentit a primera vista. Tanmateix: 1) tot fent-ho es pot mostrar més clarament la diferència d'interessos entre persones i organitzacions i la manera d'harmonitzar aquestes diferències; de la mateixa manera, es comprenen més clarament les dissociacions que hi pugui haver entre les "expectatives emocionals" de l'organització i la situació emocional concreta de cada persona que hi pertany; 2) és la clau perquè, un cop identificades les diferències, s'elaborin estratègies de

Taula 3.- Funcions de les emocions segons el context d'emergència

Funcions de les Emocions Context d'emergència	Emocions positives	Emocions negatives
Emocions relacionades amb l'activitat	Augment de la motivació	Bloqueig degut a la por del nerviosisme
Adhesions emocionals	Protecció contra el desgany	Pèrdua de flexibilitat
Emocions en les relacions socials	Confiança com a forma de reducció del risc	Destrucció per tafaneria
Emocions en grups	Seguretat mercès a la sociabilitat	Disminució de la capacitat de pensar en alternatives
Clima emocional de les organitzacions	Augment de la participació voluntaria	Visió etnocèntrica

A la taula 4 figuren aquestes formes socials de tractament de les emocions les quals analitzem amb detall en els apartats que segueixen.

Taula 4.- Formes socials de tractament de les emocions

enfortir les emocions positives en organitzacions-les esportives en el cas que tractem- i evitar l'aparició de negatives. Moltes emocions tenen l'efecte -cosa que ja hem mostrat amb molts d'exemples-positiu per l'assoliment de les finalitats i la realització de les tasques en una organització. Per això l'organització no pot deixar a l'atzar l'existència o no d'aquestes emocions. Ans al contrari, cal fer molt per assegurar-se que es desenvolupin emocions positives. En aquest sentit existeixen quatre estratègies:

1. *Normes de sentiments*. A moltes organitzacions existeixen normes que indiquen el que les persones han de sentir (normes de sentiments; "feeling rules", en anglès). Aquestes normes defineixen el que les persones han de sentir en determinades situacions. Defineixen molt clarament quines són les emocions esperades (Hochschild, 1979:289).

2. *Selecció*. Hochschild (1983), amb el concepte "estigmatització emocional" crida l'atenció que segons el gènere, l'edat i la raça principalment les persones han d'expressar-se d'una forma i intensitat determinades. Aquests estigmes són sovint criteris de selecció importants perquè les persones ocupin i/o desenvolupin tasques concretes dins l'organització (James 1989:37).

3. *Socialització*. Mitjançant la socialització s'apren quines emocions i en quina situació cal mostrar-les. A cada disciplina esportiva -i és considerat com una norma de sentiment- és clarament definit fins on arriba la competició lleial i on comença l'agressivitat no tolerada, on s'acaba l'amistat i on comença la lluita per la victòria, quines emocions es poden mostrar en l'esport encara que a la vida de cada dia això no sigui possible. Nens i nenes aprenen des de ben petits aquestes normes quan s'inicien en l'activitat esportiva²⁰.

4. Control combinat amb sancions .

No es pot tractar en aquest espai tota la gama de possibilitats referides a la gestió de les emocions. Donem, tan sols, alguns exemples de les esmentades normes de sentiments. La seva existència s'entén molt bé en analitzar el que es considera el comportament adequat de les persones esportistes. En l'esport cal ésser amics o amigues malgrat que tinguem sentiments d'enemistat envers les persones amb qui ens tractem. La relació que s'imposa va

20. Aquest tractament de les emocions és una de les qüestions més importants de la socialització esportiva i cal que les persones que s'hi dediquen en siguin conscients (Puig&Lagardera, 1997)

més enllà d'una simple partida; té implicacions emocionals fortes. Hem d'acceptar la igualtat i creure en ella per més que fora de l'esport no ho fem, hem de practicar el joc net tot i que desitgem intensament fer trampes en favor nostre, hem de tenir la disposició d'oblidar el que ha passat durant la competició un cop passada, tot i la ràbia que ens ha produït el comportament de l'equip oponent, etc. Podem veure fins a quin punt és difícil acceptar aquestes normes de sentiments en veure l'actitud forçada de jugadors i jugadores de tennis en haver-se de donar la mà obligatòriament després d'una partida de tennis.

Per la seva banda Snyder (1990) ha estudiat aquestes normes de sentiments en un equip de gimnàstica esportiva femenina. El nerviosisme, la por a les lesions, la frustració i la desgana, la felicitat i l'alegria són emocions que cal controlar segons unes normes molt concretes que regeixen en aquest esport. Aquestes normes no són escrites però les gimnastes les coneixen molt bé. Així, per exemple, el disgust per una mala execució "cal, en primer lloc, experimentar-lo i controlar-lo tota sola" (Snyder, 1990:262). A continuació l'entrenador s'adreçarà a l'esportista i li farà alguns comentaris; després la millor amiga farà el mateix i, finalment, tot l'equip. Igualment hi ha un ordre social per felicitar la guanyadora: la millor amiga, l'entrenador i la resta de l'equip.

La recerca de Gallmeier també tracta de les normes de sentiments però, en aquest cas, en equips masculins d'hoquei sobre gel: "durant les xerrades de l'equip abans de la partida els jugadors han d'aparentar serietat i estar callats" (Gallmeier, 1987:353). Durant el joc: "Els guanyadors no han de tenir por del dolor (...) han de mostrar el seu orgull (...) i si perden han d'expressar sentiments de vergonya" (Gallmeier, 1987:354).

Veient els exemples comentats queda clar que aquestes normes de sentiments són influïdes alhora per la disciplina esportiva i el nivell de rendiment.

6. Treball emocional en l'esport

La necessitat d'un treball emocional es justifica per: 1) l'existència d'unes normes de sentiments; i 2) els impactes funcionals i instrumentals de les emocions. Respecte del primer punt, la clau del problema rau en què la situació emocional interior pot no ser la mateixa -passa molts cops- que les normes de sentiments vigents. El treball emocional que se'n deriva és el tipus de control i gestió que es fa de les pròpies emocions i la manera d'expressar-les en vistes a poder viure en un entorn determinat.

Aquest treball també pot incloure -encara que no necessàriament- la influència que podem exercir en la conducta emocional dels altres, quan els fem saber o recordem les normes de sentiments que els envolten. En el segon punt, el tipus de treball emocional no es refereix tant a unes normes de sentiments com a estratègies que la persona elabora per exercir una influència en els altres: altres esportistes, espectadors, membres d'un club pel que fa a l'esport. Es tracta d'emprar selectivament les emocions -no de forma espontània- per tal d'augmentar la motivació de l'esportista, animar l'equip amb entusiasme, però sense perdre el control amb actuacions desmesurades o afavorir el rendiment del treball en el club. Aquesta mena de treball emocional també ha estat investigat en l'esport. Es tracta quasi bé sempre de tècniques d'autoregulació mitjançant les que l'esportista tracta de millorar el seu rendiment²¹. Tanmateix, aquest treball emocional no només es fa abans de la competició sinó també després tant si s'ha guanyat com si s'ha perdut. En aquest sentit podem donar l'exemple següent: Gilovich i Medvec (1996) han fet una recerca sobre la situació emocional d'esportistes que han guanyat medalles de plata i de bronze en els jocs olímpics. Mitjançant observació, gravacions de vídeo sobre les expressions de la cara i les postures del cos, entrevistes amb esportistes, àrbitres i entrenadors van arribar a la conclusió que les medalles de bronze feien més feliç que les de plata. En una "escala de felicitat" els guanyadors i guanyadores de bronze se situaven cap el 7,1 sobre 10 mentre que els de plata tan sols assolien el 4,8. Tot i que sembla contrafàctic, el resultat té una explicació ja que mentre el bronze produeix l'alegria d'haver estat en el podi, la plata fa que l'atleta visqui el seu destí amb el sentiment de desengany: amb una mica més d'esforç o de sort hauria guanyat l'or!. Davant de la mateixa situació -obtenir una medalla- el treball emocional de cada persona pot ésser molt diferent segons la vivència que en tingui.

Trobem un altre exemple en una recerca d'Allison (1979) sobre l'acceptació social diferent de les conductes esportives agressives que es dona entre els indis navahos i els americans blancs. A la cultura índia no és ben vist un comportament agressiu per satisfer interessos individuals. Els navahos s'estimen més actuar com a col·lectiu que coopera harmònicament. A l'escola, on es veuen

21. Cal esmentar les investigacions d'Eberspächer (1988). També la de Gould&Eklung&Jackson (1993) sobre els participants en les proves de lluita dels Jocs Olímpics de Seül, on varen poder veure que els que obtingueren millors resultats havien assolit una automatització total en la regulació de les seves emocions. En canvi, els no medallistes no havien après o internalitzat tan bé aquestes tècniques i eren conscients que les estaven aplicant, cosa que anava en contra del seu rendiment esportiu.

confrontats a la cultura dominant nord-americana, pateixen conflictes derivats d'aquest contrast cultural, atès que els mestres i entrenadors els demanen un comportament en el terreny de joc que es contradiu amb la seva tradició. Han de treballar les seves emocions per fer-hi front. Un exemple que ja va més enllà de l'esport és la vergonya que passen i el rebuig del seu col·lectiu quan es pretèn posar la seva foto a l'entrada de l'escola per evidenciar algun dels seus èxits.

Una discrepància entre els sentiments individuals i les normes de sentiments poden generar que es treballi més les formes d'expressió de les emocions. L'expressió de les emocions personals pot tenir efectes negatius en el món de relacions i en el del treball la qual cosa justifica un treball emocional dirigit a controlar-les. Pot ésser necessari aprendre a demostrar menys el que se sent o, al contrari, accentuar-ne l'expressió; també pot resultar útil aprendre a aparentar neutralitat emocional i també demostrar emocions que no se senten. Aquest joc de demostració d'emocions també exigeix que la persona sàpiga què està fent i sigui conscient del procés on s'endinsa.

El treball emocional forma part de les tasques quotidianes com són ara les de l'entrenador o entrenadora. També cal esmentar les recerques sobre l'agressivitat de col·lectius d'espectadors i la manera com s'intenta controlar-la²². Així mateix hi ha les formes informals de treball emocional dins la parella, entre amistsats, entre les persones que componen un club: escoltar, parar atenció, consolar, posar-se en el lloc de l'altre, compadir-se'n són alguns dels exemples. Fins i tot les tècniques emprades professionalment no són necessàriament apreses i, sovint es fonamenten en experiències prèvies, intuïcions o trets de personalitat. Per això és molt difícil per a les esmentades persones transmetre-les en un ensenyament (James, 1989:17). L'aprenentatge d'aquestes tècniques és molt emprat en grans empreses amb la finalitat de millorar el seu rendiment²³

22. Per a Alemanya vegeu les publicacions de Pilz (1988), per al Regne Unit les de Dunning (1990), per a Itàlia les de Roversi (1991) i per a Espanya les de Durán (1996). Probablement B. Voigts, entrenador de l'equip alemany, va provocar aquest tipus de treball emocional un cop el seu equip es va proclamar guanyador del campionat d'Europa de Futbol a Anglaterra quan, adreçant-se als seguidors del seu país, els va encoratjar a encetar una onada que fos compartida festivament per tothom. Actitud ben diferent a les incitacions de molts jugadors i entrenadors que amb les seves maneres no fan altra cosa que alterar encara més els comportaments dels espectadors.

23. Hochschild (1990) mostra de manera molt impressionant com les hostesses d'una companyia aèria són sotmeses a aquest treball emocional per a la millora dels

7. Comunicació de les emocions

Les emocions només existeixen en el nostre interior; no podem, per tant, saber amb seguretat el que una altra persona sent: per transmetre-les, les emocions han de ser codificades. Relats, llenguatge corporal, reaccions espontànies -algunes vegades fisiològiques-, formes controlades de comportament són les eines que s'empren per comunicar els estats emocionals. Les possibilitats i els límits d'aquesta comunicació van relacionades amb les possibilitats oferides pel llenguatge²⁴. Així, ens veiem obligats a encotillar quelcom tan canviant, divers i intens com són les emocions en el marc que ens ofereix la llengua que emprem. L'expressió de les emocions depèn, a més, de la capacitat de paraula, el control del cos i la percepció de la situació que es viu.

Perquè algú pugui entendre aquests missatges emocionals codificats, cal que siguin descodificats. Això també s'apren, forma part del procés de socialització²⁵. Per a una correcta descodificació de les expressions emocionals dels altres cal tenir experiència, parar atenció, tenir informacions complementàries respecte l'esdeveniment que s'interpreta, coneixement dels éssers humans, temps i paciència. És sobretot amb el pas del temps, després de moltes proves i confirmacions de l'amistat i confiança que ens uneix amb els altres, que comencem a tenir la certesa d'estar descodificant les emocions de la manera que cal.

I, finalment, un cop l'emoció ha estat descodificada -esperem que correctament-, cal interpretar el significat que té. La ràbia d'un president de club pot ser tristor, feblesa de caràcter, acusació o ofensa; un acudit d'un company o companya d'equip pot ser l'inici d'un distanciament, una mena de sanció informal o un component més de la sociabilitat del grup; la manifestació de ràbia de l'oponent com una acció descontrolada, una estratègia de provocació o una tècnica per disminuir les seves tensions internes. Un cop més, la interpretació també depèn de la situació durant la qual s'expressen

beneficis empresarials. Tot i que no hi ha recerques, és molt probable que la dramaturgia de l'espectacle esportiu i l'emoció en l'assoliment de la performance siguin instrumentalitzades d'una manera similar per les empreses d'esponsorització per influir en els espectadors i augmentar així els seus beneficis.

24. És així com certes investigacions han mostrat que la llengua xinesa té 650 paraules per expressar estats emocionals, l'espanyola prop de 450, l'alemanya 300 i l'anglès unes 250.

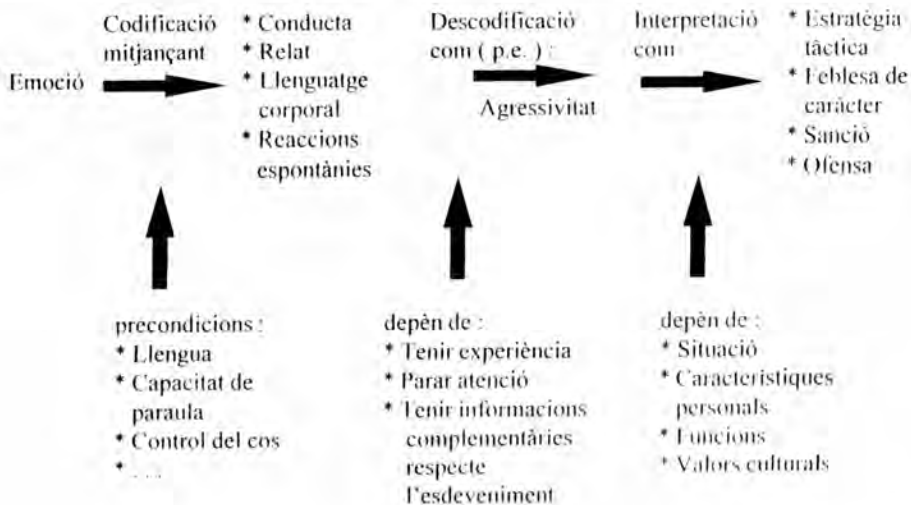
25. En el procés de socialització cal aprendre a veure si un somriure és artificial o real, si només és un gest irònic o una incitació per motivar el diàleg, una manera de burlar-se o d'atreure l'atenció. Sabem els problemes i conseqüències que es poden derivar d'una descodificació errònia d'aquestes expressions facials.

les emocions, de les característiques personals, de les funcions que s'assoleixen en un moment donat i dels valors culturals existents. Aquest triple procés de codificació, descodificació i interpretació de les emocions s'il·lustra en la taula 5 prenent com a exemple l'agressivitat.

Aquestes formes de codificació varien²⁶ segons: 1) l'emoció de què es tracti, la situació en què s'expressa i de les persones de l'entorn; també té a veure la complexitat emocional del que es vol expressar; 2) les formes i la intensitat emprades per expressar les emocions. En el futbol, l'hoquei sobre gel o la boxa es fa d'una manera que en el golf, l'hípica o la gimnàstica rítmica es consideren inacceptables.

Ben sovint la codificació i presentació de les emocions persegueix objectius tàctics. La recerca d'Hackfort&Schlattmann tracta aquesta qüestió (1991:95-110). De les 486 emocions relatades per un grup d'esportistes en situació de competició, 202 no foren mostrades amb finalitats autoregulatives (tranquil·litzar-se, concentrar-se,...) i 160 tampoc es mostraren per motius tàctics com és ara desorientar l'adversari o tranquil·litzar el company o companya d'equip. Pel que fa a les emocions que es deixaren veure, també hi havia raons autoregulatives i tàctiques.

Taula 5.- Comunicació de les emocions

26. Rafaeli&Sutton (1989) han mostrat aquestes variacions en recerques empíriques sobre organitzacions.

Un altre exemple sobre les dificultats de descodificar les emocions quan no es tenen els elements necessaris per interpretar el seu significat, ens és donat per Moragas&Rivenburg&Larson (1995) en la seva recerca sobre l'anàlisi de la retransmissió televisiva de la cerimònia inaugural dels Jocs Olímpics de Barcelona. Segons els autors no hi hagué una cerimònia inaugural sinó tantes com cadenes de televisió la varen retransmetre ateses les característiques culturals de les audiències a qui s'adreçaven; la reconstrucció de la realitat operada pels mitjans de comunicació fou diferent en cada cas. Un exemple molt il·lustratiu: per al comitè organitzador, l'entrada del Rei d'Espanya a l'estadi era un moment molt important de la cerimònia. Que aquesta entrada s'acompanyés amb els Segadors i no l'himne espanyol tenia una gran significat polític. Així foren informades les cadenes de televisió en un llibre que es va repartir amb el guió de la cerimònia inaugural. El públic de l'estadi reaccionà positivament davant aquesta solució de compromís i tant la televisió catalana com l'espanyola en donaren compte. Per moltes altres televisions, en canvi, l'esdeveniment no tingué cap significat i, en conseqüència, les seves audiències no en foren informades. Un cas extrem fou el d'Egipte quan el comentarista, en entrar el Rei a l'estadi per tota informació digué: "el Rei té 54 anys".

8. Les emocions en tant que procés

Les emocions no són estàtiques sinó que evolucionen de manera molt dinàmica i en direccions molt variades:

1. De la mateixa manera que canvien les normes també ho fan les normes de sentiments. Ja ho va demostrar Elias en l'evolució històrica del significat atribuït a la violència i la vergonya. Un altre exemple mostra la relativitat cultural dels sentiments esportius. En el model tradicional (Heinemann 1986; Puig&Heinemann, 1991) l'esport es relaciona amb l'assoliment de la *performance*, la millora del rendiment, l'entrenament, els projectes a llarg termini i una actitud ascètica davant la vida. La millora de les competències corporals, l'augment del rendiment, la recerca de nous rècords, el desig d'ésser millor que els altres són metes que fan viure més pel futur que pel present i que condicionen la mena d'emocions que se senten. Cal sacrificar el present per a un futur millor. El cos es un material que podem emprar com a instrument que, controlat per la nostra consciència -és a dir, racionalment-, ens permet augmentar el rendiment. Des d'aquesta perspectiva, l'esport no és plaer, no és

experiència en el present, no és diversió, sinó que s'orienta a un present en el futur. El material esportiu, les instal·lacions, la vestimenta es caracteritzen per la seva simplicitat, senzillesa, sense pretensions i una funcionalitat molt estricta. Tan sols en els darrers deu o quinze anys es comença a sentir un discurs segons el qual l'esport ha de ser diversió (Heinemann, 1994; Schulz, 1992). A Alemanya això es relaciona amb l'evolució que ha seguit la paraula "Spaß"²⁷. Representa un canvi d'actituds socials sobre les formes de diversió. Spaß es refereix a gaudir el present tot oblidant la "inversió" per un futur millor. Aquesta actitud esdevé progressivament una norma que es valora en els entorns socials.

2. Les emocions canvien amb el context on es desenvolupen i on tenen les arrels. Els clubs tenen una història: fundació, etapa de pioners, de creixement, de maduresa i de consolidació. Paral·lel en aquesta història hi ha variacions en el clima emocional de la mateixa manera que hi ha canvis en la situació emocional dels grups i el conjunt de relacions socials. Les emocions canvien; l'amistat pot transformar-se en enemistat, la confiança en desconfiança, la por en seguretat.

3. Les emocions relacionades amb l'activitat segueixen la dinàmica dels esdeveniments. La seva intensitat varia molt. Poden ser molt intenses i ésser molt presents en les formes de conducta o es poden convertir en sentiments del rerefons (Heller, 1979).

La manera com les emocions poden evolucionar de forma molt variada segons situacions específiques pot veure's clarament en l'exemple referit a un equip de futbol femení²⁸. Malgrat la satisfacció i l'alegria d'haver guanyat uns quants partits de la lliga de futbol femení, el sentiment que predominava era el de desengany i de tristor. A primera vista, això pot semblar contrafàctic. L'explicació, però, és la següent: en guanyar tots els partits, la lliga havia perdut interès com a espectacle i, en conseqüència, la federació -ja no gaire favorable a recolzar el futbol femení- deixaria de donar-li suport. Així la victòria d'un partit significava la pèrdua d'oportunitats durant el futur. Tant sols coneixent aquest context es pot entendre el desengany manifestat per les jugadores.

4. Les adhesions emocionals també canvien en el curs de les biografies esportives. Això pot veure's clarament en els resultats de la recerca duta a terme per Morell (Morell, 1993; Puig&Morell, 1996).

27. Vegeu el comentari respecte del seu significat a la nota 1.

28. Aquest exemple ens fou comentat per Montse Martín que en tingué coneixement en fer les entrevistes d'una recerca sobre dones esportistes d'alt nivell a Catalunya (Martín, 1997).

9. Preguntes i problemes de recerca

El nostre article no pot contestar amb seguretat moltes de les preguntes que s'han plantejat. No només perquè no hi ha gaires recerques sobre el tema sinó també perquè investigar les emocions planteja problemes de validació molt grans. La raó principal és que no podem tractar les emocions directament, però sí a través de la manera com són codificades. I la codificació no és l'emoció sinó la interpretació posterior que en fa la persona per transmetre-la. Com hem dit, les emocions no poden ésser estudiades directament sinó només mitjançant la forma com s'expressen en el relat, el comportament o les reaccions espontànies i fisiològiques. Només aquestes formes codificades són observables. A més, tampoc és segur que una persona pugui expressar amb aquests instruments el que realment sent. "Sabem (i sentim) més del que podem dir" (Eichberg, 1994). Molt sovint, les persones entrevistades tenen molta dificultat en expressar les seves emocions ja que hem après a controlar-les des de sempre. I tampoc és segur que interpretem correctament les emocions expressades amb la cara o la conducta corporal que prèviament haurem gravat amb videos o fotografies. Malgrat expressar les dificultats per investigar el tema, no creiem que s'hi hagi de renunciar, ans al contrari. Per això, a continuació fem esment dels procediments emprats en algunes recerques ja realitzades.

Al numero especial de la *International Review for the Sociology of Sport* sobre sociologia narrativa escandinava (Eichberg, 1994) hi ha molts exemples de l'ús del mètode "memory work" ("treball de memòria") en l'estudi de les biografies emocionals d'esportistes. Snyder (1990) fa servir fotos que semblen reflectir emocions i que serveixen per començar a parlar amb les gimnastes sobre les emocions que senten. Morell va necessitar molt de temps per crear un ambient de confiança amb les persones entrevistades de tal manera que arribessin a parlar sense inhibicions de les seves emocions (Puig&Morell, 1996). Gallmeier efectuà una triangulació amb observació participant (acompanyant un equip d'hoquei durant vuit mesos), l'anàlisi del diari d'un jugador i vint-i-dues entrevistes en profunditat fetes a jugadors. Lonch (1996a i 1996b) aplicà l'anàlisi de contingut als butlletins de les organitzacions estudiades. Aquests són només alguns exemples sobre les possibilitats dels mètodes per investigar les emocions; i com es pot veure, atesa la naturalesa de l'objecte de recerca, els qüestionaris estandarditzats són exclosos. Per últim, emfasitzar que el mètode i la validesa dels resultats obtinguts depenen del plantejament del problema i els

marcs teòrics emprats. I, en aquest sentit, ja hem vist que encara hi ha molts dèficits pendents de solució.

Bibliografia

- ALBROW, Martin, 1992: *Sine ira et studio - or do organizations have feelings?*, a *Organization Studies*, 13/3, pàg. 313-329.
- ALLISON, Maria; LÜSCHEN, Günther, 1979: *A comparative analysis of Navajo and anglobasketball sport systems*. A *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 14, (3-4), pàg. 75-86.
- ASHFORTH, Blake I.; GIBBS, Bill, 1990: *The double edge of organizational legitimation*, a *Organization Science*, 1, pàg. 177-194.
- ASHFORTH, Blake, I.; HUMPHREY, Ronald, 1993: *Emotional labor in service roles: The influence of identity*, a *Academy of Management Review*, 18, 1993, pàg. 88-115.
- BALE, J., 1993: *Sport, Space and the City*, London, Routledge.
- BALE, John, 1993: *Football, the Stadium and a Sense of Place*. A BALE, John, 1993: *Sport, Space and the City*, London, Routledge, pàg. 55-93.
- BALE, John, 1994: *Sportscapes and a Sense of Place*. A BALE, John, 1994: *Landscapes of Modern Sport*, Leicester, London, New York, Leicester University Press, pàg. 120-147.
- DUNNING, E. 1990: *Sociological Reflections on Sport, Violence and Civilization*. A *International Review for the Sociology of Sport*, 25, 1, pàg. 66-81.
- DURAN, Javier, 1996: *El vandalismo en el futbol. Una reflexión sobre la violencia en la sociedad moderna*, Madrid, Gymnos editorial.
- EBERSPÄCHER, H., 1988: *Individuelle Handlungsregulation*, Schorndorf, Hofmann.
- EICHBERG, Henning, 1993: *Narrative Sociology*. A *International Review for the Sociology of Sport*, special issue, (1).
- ELIAS, Norbert, 1992: **La génesis del deporte como problema sociológico**. A ELIAS, N.; DUNNING, E., 1992: *Deporte y ocio en el proceso de la civilización*, Mèxic, Madrid, Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica, pàg. 157-184.
- ELIAS, Norbert; DUNNING, Eric, 1992: *Deporte y ocio en el proceso de la civilización*, Mèxic, Madrid, Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica.
- FLAM; Helena, 1990: *Emotional 'Man': I. The emotional 'Man' and the problem of collective action*. A *International Sociology*, vol. 5 (1), pàg. 39-56.
- GALLMEIER, Charles, P., 1987: *Putting on the Game Face: The Staging*

- of Emotions in Professional Hockey. *A Sociology of Sport Journal*, 4, pàg. 347-362.
- FOUCAULT, Michel, 1961: *Histoire de la folie*, Paris, Plon.
- GEORGE, Jennifer, M., 1990: *Personality, Affect and Behavior in Groups*, a *Journal of Applied Psychology* 75, pàg. 107-116.
- GEORGE, Jennifer M.; BRIEF, Arthur, P., 1992: *Feeling good - doing good: A conceptual analysis of the mood at work - Organizational spontaneity relationship*, a *Psychological Bulletin*, 112, pàg. 310-329.
- GERHARDS, Jürgen, 1986: **Soziologie der Emotionen. Ein Literaturbericht**, a *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 38/4, pàg. 760-771.
- GERHARDS, Jürgen, 1989: *Soziologie der Emotionen. Fragestellungen, Systematik und Perspektiven*, München.
- GILOVICH, Thomas; MEDVEC, Victoria H., 1996: *What might have been*, Mahwah, Lawrence-Erlbaum Verlag.
- GOULD, Daniel; EKLUND, Robert C.; JACKSON, Susan A., 1993: **"Coping strategies used by U.S. Olympic Wrestlers"**. A *Research Quarterly for Exercise and Sport*, vol. 64, (1), pàg. 83-93.
- HACKFORTH, Dieter; SCHLATTMANN, Andreas, 1991: *Functions of emotion presentation in sport*. A HACKFORTH, Dieter, ed. 1991: *Research on emotions in sport*, Köln, Bundesinstitut für Sportwissenschaft, pàg. 95-110.
- HACKFORTH, Dieter, ed. 1991: *Research on emotions in sport*, Köln, Bundesinstitut für Sportwissenschaft.
- HEINEMANN, Klaus, 1990: *Einführung in die Soziologie des Sports*. Schorndorf, Hofmann, 3 ed.
- HEINEMANN, Klaus, 1994: *El deporte como consumo*. A *Apunts. Educació Física i Esports*, (37).
- HEINEMANN, Klaus, 1998: *Introducción a la Economía del deporte*, Barcelona, Paidotribo.
- HEINEMANN, Klaus; PUIG, Núria; LOPEZ, Carles; MORENO, Antonio, 1997: *Clubs deportivos en España y Alemania: una comparación teórica y empírica*. A *Apunts. Educació Física i Esports*, (49).
- HELLER, Agnes, 1979: *Teoría de los sentimientos*, Fontamara, Barcelona.
- HOCHSCHILD, Arlie Russel, 1983: *The managed heart. Commercialization of human feeling*, Berkeley, University of California Press.
- HOCHSCHILD, Arlie Russel, 1979: *Emotion work, feeling rules, and social structure*. A *American Journal of Sociology* 85, pàg. 551-575.
- JAMES, Nicky, 1989: *Emotional labor: Skill and work in the social regulation of feeling*, a *Sociological Review*, 37, pàg. 15-42.

- KRAMER, Rodrick M.; TYLER Tom R., (ed.), 1996: *Trust in Organizations-Frontiers of Theorie and Research*, London.
- KRAMER, Rodrick M.; BREWER, MARILYNN B.; HANNA Benjamin A., 1996: *Collective Trust and Collective Action: The Decision to Trust as a Social Decision*, a KRAMER, Rodrick M.; TYLER Tom R., (ed.), 1996: *Trust in Organizations-Frontiers of Theorie and Research*, London.
- LENK, Hans, 1970: *Leistungsmotivation und Manschafts Dynamik*, Schorndorf, Hofmann.
- LONCH, Angels, 1996a: *Les emocions esportives en un context sociohistòric*, Barcelona, projecte de recerca no publicat. Fet gràcies a un ajut a la recerca de la Secretaria General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya.
- Llonch, Angels, 1996b: *Las emociones deportivas en un contexto socio-histórico*. A SANCHEZ, Ricardo, 1996: *La actividad física y el deporte en un contexto democratico (1976-1996)*, Pamplona, Asociación Española de Investigacion Social aplicada al Deporte, pàg. 55-64.
- MARTIN, Montse, 1997: *Les esportistes d'alt nivell que practiquen esports anomenats masculins a Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de l'Esport, projecte de recerca no publicat.
- MORAGAS, Miquel; RIVENBURGH, Nancy; LARSON, James F., 1995: *Television in the Olympics*, London, John Libbey.
- MORELL, Sussi, 1993: *Passions esportives i passions amoroses: similituds i diferències*, Barcelona, Direcció General de l'Esport, informe de recerca no publicat.
- ORGAN, D.W., 1988: *Organizational citizenship behavior. The good soldier syndrome*, Lexington 1988.
- PEREZ, Guillermo, 1995: *Entrenamiento psicológico*. A PEREZ; Guillermo; CRUZ, Jaume; ROCA; Josep, 1995: *Psicología y deporte*, Madrid, Alianza editorial, pàg. 109-221.
- PILZ, Gunter A., 1996: *Social Factors Influencing Sport and Violence: On the 'Problem' of Football Hooliganism in Germany*. A *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 31, 1, pàg. 49-67.
- PUIG, Núria, 1996: *El component passional de la pràctica esportiva juvenil*. A PUIG, Núria, 1996: *Joves i esport. Influència dels processos de socialització en els itineraris esportius juvenils*, Barcelona, Secretaria General de l'Esport, pàg. 92-100.
- PUIG, Núria; LAGARDERA, Francisco, 1997: *Teaching Sociology of emotions in sport*. Comunicació presentada al seminari intensiu Socrates/Erasmus *Emotions in Sport*, organitzat pel Centre for Research into Sport and Society de la University of Leicester, Leicester (Regne Unit), març.

- PUIG, Núria; MORELL, Sussi, 1996: *Relating the Method: Use of the Itinerary Concept in the Analysis of Sport Biographies*. A *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 31, (4), pàg. 439-454.
- RAFAELI, Anat; SUTTON Robert I., 1989: *The expression of emotion in organizational life*, a CUMMINGS, L.L.; STAW, B.M. Staw, eds., 1989: *Research in Organizational Behavior*, Vol. 11, Greenwich, CT. JAI Press, pàg. 1-42.
- RAIL, Geneviève, 1990: *Physical Contact in Women's Basketball: A First Interpretation*. A *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 25, (4), pàg. 269-285.
- RAIL, Geneviève, 1992: *Physical contact in women's basketball: a phenomenological construction and contextualization*. A *International Review for the Sociology of Sport*, 27, (1), 1-25.
- RICHTER, R., 1985: *Soziokulturelle Dimensionen freiwilliger Vereinigungen*, München 1985.
- ROVERSI, Antonio, 1991: *Football violence in Italy*. A *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 26, (4), pàg. 311-332.
- SCHULZ, G., 1992: *Die Erlebnis Gesellschaft. Eine Kultursoziologie der Gegenwart*, Frankfurt, Suhrkamp.
- SNYDER, Eldon D., 1990: *Emotion and Sport: A Case Study of Collegiate Women Gymnasts*. A *Sociology of Sport Journal*, 7, pàg. 254-270.
- STRAUSS, Amseln; FAGERHAUGH, Shizuku; Suczek, WIENER, Barbara and Carolyn, 1980: *Gefühlsarbeit - Ein Beitrag zur Arbeits- und Berufssoziologie*, a *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 32, pàg. 629-651.
- THOMPSON, J.D.: *Organizations in action. Social science bases of administrative theory*, New York 1967.
- VALDANO, Jorge, 1986: *El miedo escénico*. A *Revista de Occidente*, (62/63), pàg. 103-109.
- VESTER, H.G., 1991: *Emotion, Gesellschaft und Kultur*, Opladen.